

VAN BELANG VOOR DE WATERTOETS

Wateradvies bij ruimtelijke plannen in Flevoland

De watertoets is een begrip geworden in de ruimtelijke ordening als verplicht onderdeel bij ruimtelijke plannen. De toepassing van de watertoets is door de waterbeheerders en de gezamenlijke lokale overheden geïmplementeerd. De watertoets is hiermee procedureel ingevuld, maar in de praktijk is het nog vaak zoeken naar een goede inhoudelijke uitwerking. De initiatiefnemer en de ruimtelijke ordenaar hebben behoefte aan een 'waterbril' om plannen in een nat perspectief te bekijken. Als adviseur in de procedure van de watertoets in Flevoland wil het Waterschap Zuiderzeeland graag deze bril voorhouden door te worden betrokken en mee te denken bij ruimtelijke ontwikkelingen. Om hier inhoudelijk invulling aan te geven, heeft Zuiderzeeland de 'Uitgangspuntennotitie wateradvies' opgesteld.

Waarom een wateradvies? Volgens de procedure van de watertoets betreft de initiatiefnemer, die de plannen maakt, de waterbeheerder van het gebied bij de plan-

nen. De waterbeheerder heeft een adviesrol. Hij geeft onder andere een langetermijnvisie op het waterbeheer, zodat we ook in de watervere toekomst blijven beschikken over

een veilig, gezond en robuust watersysteem. Het huidige waterbeleid ziet Waterschap Zuiderzeeland dan ook verwoord in het realiseren van de wateropgaven: het op orde krijgen en houden van het watersysteem.

Bij het definiëren van de wateropgaven maakt het waterschap onderscheid tussen de kwalitatieve en de kwantitatieve wateropgave. De kwalitatieve wateropgave heeft vooral betrekking op de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water. Met de kwantitatieve wateropgave wordt doorgaans de aanpak van urgente oppervlaktewateroverlast bedoeld.

Daarnaast wordt ook gesproken over de 'stedelijke wateropgave' (de aanpak van overlast door oppervlaktewater, regenwater en grondwater) en de opgave voor het grondwater. Door het betrekken van de waterbeheerder als wateradviseur bij ruimtelijke plannen wordt een meerwaarde gecreëerd, doordat de gekozen oplossingen duurzaam zijn en beter worden gecombineerd met andere ruimtelijke functies dan alleen water.

De watertoets in Flevoland.

In Flevoland is de toepassing van het proces van de watertoets door de gezamenlijke overheden in 2003 verwoord in de notitie 'De watertoets toegepast in Flevoland'. Belangrijk in deze uitwerking is het centraal

stellen van de ruimtelijke ontwikkeling. De schaalgrootte en het soort plan van de ruimtelijke ontwikkeling bepalen het niveau waarop de waterbeheerder betrokken wordt in het proces. In de tabel zijn deze niveaus nader omschreven:

niveau	typering	omschrijving / kenmerken betrokkenheid waterbeheerder bij de planvorming	indicatie soort plan
uitgebreid	gezamenlijk optrekken	- gezamenlijk optrekken initiatiefnemer gemeente etc. en waterbeheerder (waterschap/ Rijkswaterstaat) in het traject - iteratief/ cyclisch - deelnemen aan projectgroepen, workshops - zie verder 'basis' en 'beperkt'	- inrichtingsstudie - structuurplan - bestemmingsplan buitengebied - omvangrijke nieuwbouwlocatie
basis	sturen op tussenproducten	- voorafgaand aan het programma van eisen (uitgangspunten) een uitvoerig schriftelijk advies van de waterbeheerder - schriftelijke reactie op programma van eisen - zie verder 'beperkt'	regulier bestemmingsplan
beperkt	minimale invulling	- formeel (bestuurlijk) schriftelijk advies of een gespreksverslag voorafgaand aan het artikel 10 Bro-overleg - behandeling in artikel 10 Bro-overleg	beperkte functiewijziging en actualisatie van bestemmingsplannen

In het proces van de watertoets zijn twee producten te onderscheiden: de waterparagraaf van de initiatiefnemer en het wateradvies van de waterbeheerder. Via de waterparagraaf in de ruimtelijke onderbouwing en het bestemmingsplan heeft de watertoets inhoudelijk een expliciete plaats in de totstandkoming van ruimtelijke plannen en besluiten. Voor het opstellen van de waterparagraaf is door het Ministerie van VROM de handreiking 'Water in bestemmingsplannen'

(november 2000) opgesteld. Met betrekking tot het wateradvies bestaat alleen de afspraak in de 'Handreiking watertoets 2' (Ministerie van Verkeer en Waterstaat, januari 2004) dat de waterbeheerder een formele reactie op het ruimtelijke plan geeft. In de rol van adviseur gaan de competenties van de waterbeheerder veel verder. Zo krijgt de ruimtelijke ordenaar meer de behoefte om aan tafel te zitten met een meedenkende belanghebbende dan met een toetsende waterbeheerder.

Oppervlaktewater in Almere.

Uitgangspunten en waterthema's

Een belangrijk onderdeel van de 'Uitgangspuntennotitie wateradvies' zijn de uitgangspunten waarop Waterschap Zuiderzeeland de ruimtelijke plannen toetst en het wateradvies baseert. Net als bij veel collega-waterbeheerders zijn deze uitgangspunten opgesteld op basis van het bestaande beleid en plannen (waaronder het waterbeheersplan, de keur etc.) en de ervaring met water-

huishoudkundige inrichtingsplannen. De uitgangspunten zijn geclusterd in waterthema's, zoals waterkwantiteit, inrichting van watergangen en oevers, kunstwerken, waterkeringen, waterkwaliteit, regen- en afvalwatersysteem, afkoppelen en emissiereductie.

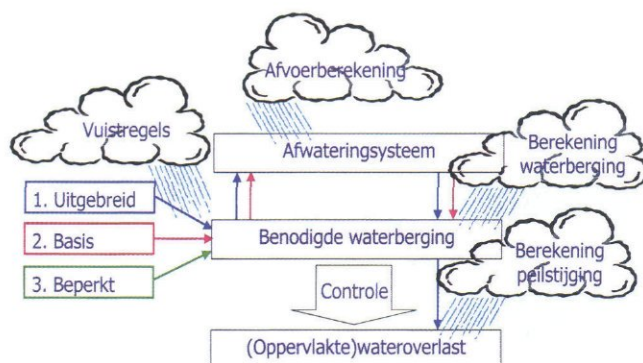
Hiermee is ook de relatie gelegd met de waterparagraaf waarin de waterthema's in beeld worden gebracht.

Rekening houdend met enige ruimte voor onderhandeling zijn de meeste van de uitgangspunten direct toe te passen in de plannen. Voor andere uitgangspunten, zoals compensatie voor de waterberging, is het nodig om eerst de wateropgaven in beeld te brengen en te onderbouwen. In de 'Uitgangspuntennotitie wateradvies' zijn hiervoor handvaten gegeven, zodat de onderbouwing van de wateropgaven in het

Afb. 1: De wateropgaven.

Afb. 2: Stroomschema kwantitatieve wateropgave.

beheersgebied Flevoland eenduidig wordt uitgevoerd.

Bepalen van de kwantitatieve wateropgaven

Net als de infrastructuur en het te bebouwen terrein legt ook de waterhuishouding een ruimtelijke claim op in de plan- of besluitvorming. Niet alleen gaat het hier om het open water en oevers, ook de keuze van het regen- en afvalwatersysteem bepaalt mede de benodigde oppervlakte open water. De keuze om het regenwater niet af te voeren naar de afvalwaterzuivering heeft weliswaar een ontlasting van de zuivering tot gevolg, door de directe afvoer van regenwater naar het open water dient voldoende capaciteit in het oppervlaktewater aanwezig te zijn voor het (tijdelijk) bergen van de afvoer van afstromend regenwater.

Om de ruimtelijke claim van de waterhuishouding te bepalen zijn berekeningen nodig. Afhankelijk van het vastgestelde

niveau van de watertoets kunnen dit (hydraulische) vuistregels, tabellen, indicatieve berekeningen of zelfs modelmatige berekeningen zijn. Doel van de berekeningen is het onderbouwen van de kwantitatieve wateropgave: het hydraulisch functioneren van het toekomstige watersysteem zodat deze voldoet aan de gestelde (hydraulische) uitgangspunten. De volgende drie typen (controle)berekeningen zijn te onderscheiden: controle op de afvoer en van de opstuwings van het afwateringsysteem, het bepalen van de benodigde hoeveelheid waterberging (vuistregels + berekening) en controle op het voorkomen van wateroverlast (inundatie).

Richting geven aan de kwalitatieve wateropgaven

Naast het in beeld brengen van de kwantitatieve wateropgaven, is op een vergelijkbare wijze richting gegeven aan het in beeld brengen en onderbouwen van de kwalitatieve

wateropgaven. Voor een goed functionerend en gezond watersysteem dient ook een goede oppervlaktewaterkwaliteit te zijn gewaarborgd. Naast de Europese, nationale en regionale waterkwaliteitsnormen wordt het terugdringen van de risico's die het menselijk handelen met zich meebrengt, beperkt tot het beperken van de emissies naar het oppervlaktewater. Waar ook nadrukkelijk naar gekeken wordt, is de locatie en ligging van het oppervlaktewater in verband met de aanwezige geohydrologische invloeden zoals kwel. De vorm en inrichting van het water bepalen de doorstroombaarheid en de (voldoende) kansen voor het waterleven.

Toepassing en vervolg

De uitgangspuntennotitie ontrafelt vooral de inhoudelijke waterhuishoudkundige aspecten van de watertoets. Het is een bruikbaar instrument bij het doorlopen van de watertoets, het benoemen en het inhoudelijk uitwerken van de relevante wateraspecten. Door Waterschap Zuiderzeeland en de ruimtelijke ordenaars is onderkend dat aanvullend behoefte bestaat aan basale (watergerelateerde) gegevens en een overzicht van de relevante vergunningen en ontheffingen (inclusief contactpersonen en/of afdelingen). Om hier invulling aan te geven wordt de uitgangspuntennotitie opgenomen in een informatiemap 'Advisering water in ruimtelijke plannen', waarin alle relevante documenten en informatie is opgenomen over de watertoets en vergunningverlening.

Daarnaast gaan de competenties van de waterbeheerder in de rol van adviseur veel verder. Daarom is Waterschap Zuiderzeeland begonnen met een interne professionalisering van de watertoets. Naast een centrale coördinatie van watertoetsen is een watertoetsarchief ingericht. Om bij Zuiderzeeland (beleids)adviseurs op te leiden, is een cursus 'wateradviesvaardigheden' opgezet. Het gebruik van de notitie wateradvies komt hierin uitgebreid aan bod. Met de cursus wateradviesvaardigheden op zak en ondersteund door de 'Uitgangspuntennotitie wateradvies' en de informatiemap wil Zuiderzeeland alle aspecten van het waterbeheer ter voorbereiding en verdieping van de watertoets aanreiken.

Nanco Dolman
(Royal Haskoning)
Coert van Dam
(Waterschap Zuiderzeeland)

Normering wateroverlast in Flevoland

Om te kunnen voldoen aan de toegestane afvoer en om wateroverlast (inundatie maaiveld vanuit open water) te voorkomen, moet voldoende waterberging aanwezig zijn en mag geen onverantwoorde afwenteling van de afvoer in tijd en ruimte plaatsvinden. Wanneer op basis van de afvoer- en bergingsberekeningen voldoende waterberging in het plangebied is gerealiseerd, wordt automatisch voldaan aan de gestelde normen om lokaal wateroverlast te voorkomen. Het plangebied houdt zijn eigen broek op. Over het voorkomen van de afwenteling van de afvoer in de tijd en ruimte is echter nog géén uitspraak gedaan. Door uitbreiding van bestaand gestuwd gebied en/of het realiseren van nieuw gestuwd gebied kan de oppervlakte potentieel inundeerbaar gebied immers afnemen.

Voor het waarborgen van de regionale veiligheid op het voorkomen van wateroverlast (inundatie maaiveld vanuit open water) zijn in het Nationaal Bestuursakkoord Water werknormen aangegeven. In de provincie Flevoland wordt in de Stroomgebiedsvisie Flevoland (december 2003) een strengere normering nagestreefd om wateroverlast te voorkomen. Het ambitieniveau van de Stroomgebiedsvisie Flevoland is het nastreven van een zodanige ruimtelijke inrichting van de provincie dat de frequentie van voorkomen van wateroverlast wordt geminimaliseerd tot een gemiddelde van éénmaal per 100 jaar voor stedelijk gebied en tot een gemiddelde van éénmaal per 80 jaar voor landelijk gebied. In het landelijk gebied kan voor bepaalde lage gebieden terug worden gegaan tot een risico van éénmaal per 50 jaar. De gestelde normering (oppervlakte)wateroverlast uit de Stroomgebiedsvisie Flevoland is samengevat in bijgaande tabel:

normklasse gerelateerd aan grondgebruiktype	maaiveldcriterium: water op maaiveld (%)	basis werkcriterium: herhalings tijd (1/jaar)
landelijk gebied		
grasland	0%	gemiddeld T = 80*
akkerbouw	0%	gemiddeld T = 80*
hoogwaardige land- en tuinbouw	0%	gemiddeld T = 80*
glastuinbouw	0%	gemiddeld T = 80*
stedelijk gebied		
bebouwd	0%	T = 100

* In het landelijk gebied kan voor bepaalde lage gebieden terug worden gegaan tot een veiligheid van éénmaal per 50 jaar.